

ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในประเทศไทย:
กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาสและนครศรีธรรมราช*
The Lesson Learnt for Peaceful Communities:
Nakornsri Thammarat and Narathiwat Province

อภิญญา ติสสะมาน
Apinya Tisssamana

สถาบันพระปกเกล้า

King Prajadhiopk's Institute, Thailand.

Corresponding Author's Email: apinya@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้ทราบถึงสันติวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษา 2) เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรมอันนำมาสู่ชุมชนสันติสุขในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษา และ 3) เพื่อรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวคิดสันติวัฒนธรรม แนวคิดพหุวัฒนธรรม และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ยเป็นกรอบในการวิจัยโดยพื้นที่วิจัย คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยคือจำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก 2) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คือ พื้นที่ชุมชนชุมชนบ้านแหลม – บ้านหน้าทัพ อำเภотаสาธา จังหวัดนครศรีธรรมราช และ ชุมชนจะเหมือนค้ประกอบเรื่องของสันติวัฒนธรรมในชุมชน คือมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน มีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) พบว่า ชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพ และชุมชนจะเห อำเภوتاบา นั้น อยู่ท่ามกลางความแตกต่างระหว่างสองศาสนา คือ พุทธและอิสลาม แต่อย่างไรทั้งผู้คนในชุมชนสองศาสนามีวิถีคิดและวิถีปฏิบัติในการเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งที่เป็นรูปแบบโครงการกิจกรรมร่วมกันและวิถีชีวิต และ 3) พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมของทั้งสองชุมชน มีผู้ไกล่เกลี่ยโดยธรรมชาติของกลุ่ม เช่น ผู้นำศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และในรูปแบบของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำชุมชนท้องถิ่นและจังหวัดเป็นกลไกที่ชัดเจน

คำสำคัญ: ถอดบทเรียน; ชุมชนสันติสุข; นราธิวาส; นครศรีธรรมราช

*Received June 10, 2021; Revised September 13, 2021; Accepted October 19, 2021

Abstract

This research study aims: 1) to examine the peace cultures in the target communities; 2) to examine the multicultural contexts with peace in the target communities; and 3) to introduce the community model through qualitative research according to the concept of the peace culture, multicultural context, and mediation in conflict management with a framework of conciliation. The target communities are in Nakhon Si Thammarat Province and Narathiwat Province. The data were derived from 50 subjects with these following methods: 1) in-depth interviews, 2) brainstorming seminars, and 3) non-participatory observations. The data analysis was presented through the content and descriptive writing.

The results are: 1) Ban Leam -Ban Na Tab Community and Je-Hay Community are composed of peace cultures, dependency, incorporation under the same territory and regulations, and desire to take part in solving the community problems for better quality of life; 2) Ban Leam -Ban Na Tab Community and Je-Hay Community, Tak Bai District, comprise both Buddhism and Islam community living in harmony with joint activities and way of life; and 3) the conciliation framework is to reduce social conflicts in both communities through inherent mediators of the groups, such as Islamic and Buddhist leaders in the communities, or the committee of local communities and provinces, as a concrete mechanism.

Keywords: Lesson Learnt; Peaceful Communities; Narathiwat; Nakhonsri Thammarat

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์โลกปั่นป่วน (disruption) ในปัจจุบัน ความวุ่นวายและซับซ้อนที่เกิดขึ้นจากความเคลื่อนไหวของความคิด ข้อมูล ข่าวสาร ผู้คน และผลประโยชน์ ที่ทำให้โลกต้องเผชิญหน้ากับความวุ่นวายระลอกใหญ่ในรูปแบบใหม่ ความวุ่นวายเหล่านี้ทำให้ต้องหวนกลับมาทบทวนถึงคุณค่าและข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการดำรงอยู่เพื่อจะสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันภายใต้สภาวะการณ์เหล่านี้ แม้ว่าลักษณะของความขัดแย้งจะเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ในการพัฒนาประเทศก็ทำให้ทรัพยากรถูกจัดสรรอย่างไม่เป็นธรรมและแย่งชิงจนก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคตามมา และหลายครั้งที่ความไม่เสมอภาคเหล่านั้นก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางสังคม วัฒนธรรม ความขัดแย้งด้านช่วงวัย - อายุ ความขัดแย้งด้านเศรษฐกิจ ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ จนหลาย ๆ ครั้งนำมาสู่ความรุนแรงในท้ายที่สุด ในงานวิจัยฉบับนี้ มีความพยายามสำรวจพื้นที่ตั้งแต่ระดับชุมชน

ด้วยบริบทพื้นที่ของประเทศไทยที่มีความแตกต่างหลากหลายตามสภาพภูมิศาสตร์และภูมิวัฒนธรรม นับเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างยิ่งในยุคศาสตร์ชาติเน้นส่งเสริมการสร้างคามเข้มแข็งผ่านชุมชนเป็นฐาน เช่น ภาคเหนือที่ประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ทั้งจากพื้นราบและบนภูเขาที่อยู่ร่วมกันได้มาอย่าง

ยาวนาน ภาคอีสานเป็นภาคที่รุ่มรวยไปด้วยวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันอย่างหลากหลายและลงตัว ภาคกลางที่ความหลากหลายทางศาสนาและสามารถอยู่ร่วมกันได้และภาคใต้ ทั้งภาคใต้ตอนบนที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง รวมถึงสามจังหวัดชายแดนที่แม้จะมีความไม่สงบที่เกิดขึ้นหลายครั้งในรอบ 17 ปีที่ผ่านมา แต่การสร้างสันติภาพขึ้นมาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการออกแบบสันติสุขด้วยคนในชุมชนเอง พบว่าในหลายพื้นที่ของประเทศไทยสามารถสร้างได้ และกลายเป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เน้นไปยังการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ชุมชนย่านกุฎีจีน ชุมชนย่านคลองตะเคียน และชุมชนอำเภอละงู ชุมชนบ้านพงสะตือ อำเภอรอน จังหวัดอุดรธานี หรือในสามจังหวัดชายแดนใต้สามารถจัดการความไม่ไว้วางใจและสลายความหวาดระแวงเหล่านี้ลงได้ ทั้งยังสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เช่น ชุมชนจัดการตนเอง อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา เป็นต้น

บทความวิจัยวิจัยชิ้นนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อการถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในการอยู่ร่วมกันที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านศาสนาและชาติพันธุ์แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และไว้วางใจกันในพื้นที่ ภูมิภาคของประเทศไทย โดยนำเสนอใน 2 พื้นที่ หลักด้วยกันคือ คือ ภาคใต้ตอนบน คือ ที่ชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพ อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช และชุมชนเจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายจนสามารถสร้างชุมชนสันติสุขขึ้นมาได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นพื้นที่หนุนเสริมสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) ด้วยโดยกรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ 3 ประเด็นสำคัญคือ 1) แนวคิดชุมชนสังคมมีสันติวัฒนธรรม โดยแนวคิดสันติวัฒนธรรม (Culture of Peace) Rivera (2004) สรุปแนวคิดหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยสหประชาชาติและดำเนินงานในครั้งแรกโดย UNESCO ที่มุ่งทำงานสันติวิธีเชิงบวก (Positive Peace) และมีองค์ประกอบหลักของสันติวัฒนธรรมคือ มุ่งเน้นเรื่องการเคลื่อนไหวของสันติภาพ (movement of peace), สิทธิมนุษยชน (Human Rights), การยอมรับกันได้ (Tolerance), ความเสมอภาคทางเพศ (Gender equality), การมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตย (Democratic Participation), การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการไหลของข้อมูลอย่างมีอิสระร่วมกัน (Participatory communication and the free flow of information) นั้นหมายถึงสังคมที่สื่อถึงการสงบระงับของกิเลส การไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง บรรยากาศแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจากความมีอันตราย เป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสานกลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล (Phra Medhidhammaporn (Prayoon Mererk), 1994) กล่าวโดยสรุป ชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกันเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึงพาอาศัยกัน 2) แนวคิดพหุวัฒนธรรม ในกรณีประเทศไทยได้ใช้คำว่าพหุวัฒนธรรมไปในสองความหมาย คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural diversity) และ พหุวัฒนธรรม (multiculturalism) ซึ่งความหมายของ cultural diversity คือ ความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมหนึ่ง ๆ ในขณะที่พหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) คือ จุดยืนหรือท่าทีที่มุ่งส่งเสริมการให้พื้นที่และการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ของกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ในรัฐ บนพื้นฐานของความเท่าเทียมและสิทธิตามหลักเสรีนิยม เช่นเดียวกับ Sethamaline (2016) กล่าวถึงพัฒนาธรรมในงานเรื่อง “การสร้างสันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรมทางศาสนาชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนมุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทย” ทำให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายนั้นต้องมีการเคารพในความแตกต่างหลากหลายของกันและกัน และต้องสร้างอัตลักษณ์บางอย่างขึ้นมาร่วมกันเพื่อผูกโยงความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีการร่วมกันตัดสินใจปัญหาของชุมชนร่วมกัน และพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น โดยมีข้อเสนอแนะต่อรัฐว่า ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนาชาติพันธุ์ให้ได้พบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และสนับสนุนให้เกิดศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ศาสนาและชาติพันธุ์เพื่อให้ได้เรียนรู้กัน และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับชุมชน เพื่อให้แต่ละชุมชนมีแผนงานอย่างชัดเจนเพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลาย และ 3) แนวคิดการการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยในชุมชน ในสังคมไทยมีมานานแล้ว โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ผู้อาวุโสมีบทบาทอยู่มาก ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่า ระบบ “เจ้าโคตร” ซึ่งตัวเจ้าโคตรเอง คือ ปู่ย่า ตายาย ที่เป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานตระกูลนั้น หรือแม้แต่คนละตระกูล เนื่องจากมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้ความยุติธรรม มีความน่าเคารพยำเกรง น่าเชื่อถือ เจ้าโคตรจะทำหน้าที่คนกลางในกรณีข้อขัดแย้งกันในครอบครัวหรือแม้แต่ในชุมชน เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในตระกูลหรือระหว่างตระกูล คู่กรณีหรือญาติของคู่กรณีจะไปขอให้เจ้าโคตรให้ช่วยทำหน้าที่ระงับข้อขัดแย้ง และในวิถีของศาสนาอิสลามก็มีระบบของผู้นำทางศาสนา มาไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวมรดกด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น โครงสร้างทางสังคมของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเกี่ยวข้องกับหลักการศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก องค์กรในโครงสร้างทางสังคมนี้ที่แสดงบทบาทผ่านกิจกรรมและภารกิจต่าง ๆ ทั้งโดยตรง และโดยอ้อม คือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งนับตั้งแต่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้พัฒนาขึ้นมา ได้ยกระดับการทำงานให้มีความสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคมตามศักยภาพและงบประมาณที่มีอยู่ ภารกิจสำคัญประการหนึ่งที่มีอยู่ในทุกสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะในกรณีทางครอบครัวและมรดกเป็นหลัก แต่ในสำนักงานบางแห่งยังได้ขยายงาน ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเรื่องทางอาญาและรับการไกล่เกลี่ยของคู่กรณีที่ไม่ใช่มุสลิมอีกด้วยอันเนื่องมาจากความเชื่อถือในศักยภาพการไกล่เกลี่ยและความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ย ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนให้ทราบถึงสันติวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาในพื้นที่ชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อถอดบทเรียนให้เห็นถึงแนวทางการอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรมอันนำมาสู่ชุมชนสันติสุขในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดนราธิวาส
3. เพื่อถอดบทเรียนรูปแบบการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ยในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดนราธิวาส

วิธีดำเนินการวิจัย

ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาสและนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) คือ ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจาก หนังสือ ตำรา ฐานข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมุ่งถอดบทเรียนแต่ละพื้นที่ที่มีความโดดเด่นเรื่องชุมชนสันติสุขในประเทศไทย โดยการศึกษาวิจัยทำตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาได้แก่

การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีแนวคำถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับแนวคำถามในการศึกษาเป็นการเปิดประเด็นและถามคำถามด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าถึงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ได้ตามความพึงพอใจ การสัมภาษณ์เป็นไปตามกรอบการตั้งคำถามที่อยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้วข้างต้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์จะตั้งคำถามไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างชุมชนสันติภาพทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม ประชาชนในพื้นที่ผู้นำทั้งระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และผู้นำศาสนา จำนวนพื้นที่ละ 10 คน

การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มย่อยเป็นการได้ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่นระดับปฏิบัติการที่ทำงานในด้านงานพัฒนาชุมชน กับผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนที่ศึกษา ผู้นำศาสนา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส ด้วยจัดกระบวนการสนทนากลุ่มย่อยพื้นที่ละ 10 - 15 คน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลงานวิจัย งานวิจัยนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมด ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลผ่านการจัดเก็บข้อมูลด้วยทีมผู้วิจัย ที่ใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยเน้นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบผ่านการเล่าเรื่องอย่างละเอียด การเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้อาศัยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดไปใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประเด็นการถอดบทเรียนสันติวัฒนธรรมใน 2 พื้นที่ พบว่าในพื้นที่ชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบองค์ประกอบในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสันติวัฒนธรรมคือ การใช้การปรึกษาหารือในการสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหาและหาทางออกร่วมกัน เช่นเริ่มต้นจากการจัดการขยะในชุมชนร่วมกันโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้นำการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม สำหรับเทคนิคการปรึกษาหารือและสันติสนทนาเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพน่าสนใจ เพราะเป็นการดึงเครือข่ายต่างๆ และการหากลไกนักวิชาการในมหาวิทยาลัยในพื้นที่เพื่อค้นหากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนในการหาทางออกในการแก้ไขปัญหา เช่นการให้นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เข้ามามีส่วนร่วมผลักดันโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านได้มีอาชีพเสริมหลังหมดฤดูการจับปลา

ส่วนพื้นที่ของชุมชนเจ๊ะเห อ.ตากใบ จังหวัดนราธิวาส พบองค์ประกอบของสันติวัฒนธรรมในประเด็นการยอมรับกันได้ (tolerance) แม้ต่างศาสนา พบว่า ในชุมชนเจ๊ะเห มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนที่มีความแตกต่างทางศาสนาวัฒนธรรมและภาษาพูด ทำให้ทราบว่าภาคใต้ตอนล่างมีกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญได้แก่คนไทยเชื้อสายไทย คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยมุสลิม อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน อยู่กันแบบสันติสุขหมายถึงอยู่กันแบบสงบและมีความสุข ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดมีเพิ่มขึ้น ก็เกิดมีความหวาดระแวงกันอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่างและโดยเฉพาะท่ามกลางความรุนแรง และในบริบทปัจจุบันในวิกฤตโรคระบาด Covid -19 ชาวชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรมอันนำมาสู่ชุมชนสันติสุข ปัจจัยหลักของการขับเคลื่อนชุมชนสันติสุขใน ชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพ อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช และชุมชนเจ๊ะเห อ.ตากใบ จังหวัดนราธิวาส คือ ทั้งสองชุมชนนี้ มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมและประชากรส่วนน้อยเป็นไทย-พุทธ นับว่าเป็นสังคมพหุศาสนาหรือพหุวัฒนธรรม ผู้คนมีจิตใจเข้มแข็ง อาศัยในพื้นที่ที่มีความงดงามตามธรรมชาติ ที่ชุมชนบ้านหน้าทัพ จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ร่วมกันบนการขับเคลื่อนวิถีเศรษฐกิจร่วมกัน เช่นการทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ homestay ร่วมกัน ส่วนที่ชุมชนเจ๊ะเห อำเภอตากใบเป็นพื้นที่ที่มีคนไทยภาคใต้และมีเชื้อสายจีน ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ร่วมกับชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลาม ภูมิประเทศมีแม่น้ำหลายสาย มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดปี ไม่แห้งแล้ง ก่อเกิดศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาหารการกินที่เป็นเอกลักษณ์ แม้เคยเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรง เมื่อปี พ.ศ. 2547 กรณีตากใบเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ความทรงจำที่ยากจะลืมเลือน อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ก็ยังดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยหัวใจเข้มแข็ง และคงธำรงรักษาภาษาถิ่นตากใบซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวตากใบ คนในพื้นที่เรียกว่า ภาษาเจ๊ะเห เป็นภาษาในตระกูลไท ไต หรือไท-กะได เป็นภาษาที่คนนับถือศาสนาพุทธใช้สื่อสารกัน ในตำบลพร่อน ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ชายแดนไทยมาเลเซีย ฝั่งตะวันออก เมืองตุมปัตในรัฐกลันตัน มาเลเซีย พุดในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอำเภอ ปานาละ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ภาษาตากใบเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตากใบที่สัมพันธ์กับศาสนาพุทธ

เพราะผู้ที่นับถือศาสนาพุทธพูดภาษาดากใบ ส่วนชาวมุสลิมพูดภาษามลายูสัมพันธ์กับศาสนาอิสลาม มีคำศัพท์เฉพาะ เช่น แกลง แปลว่า บอก เล่า, ปู เรียกว่า พ่อแก่, ย่า เรียกว่า แม่แก่, ป่าช้า เรียกว่า เปว ในบริเวณอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสก็มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ ภาษามลายู ภาษาไทยภาคกลางด้วย เป็นสังคมพหุภาษาหรือชุมชนหลายภาษา ภาษาตากใบได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2556 จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ดังนั้นภาษาตากใบเป็นสิ่งแสดงวัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่มีผู้ศึกษาว่า ปัจจุบันผู้ที่พูดภาษาดากใบ มักเป็นผู้สูงอายุ และวัยกลางคน

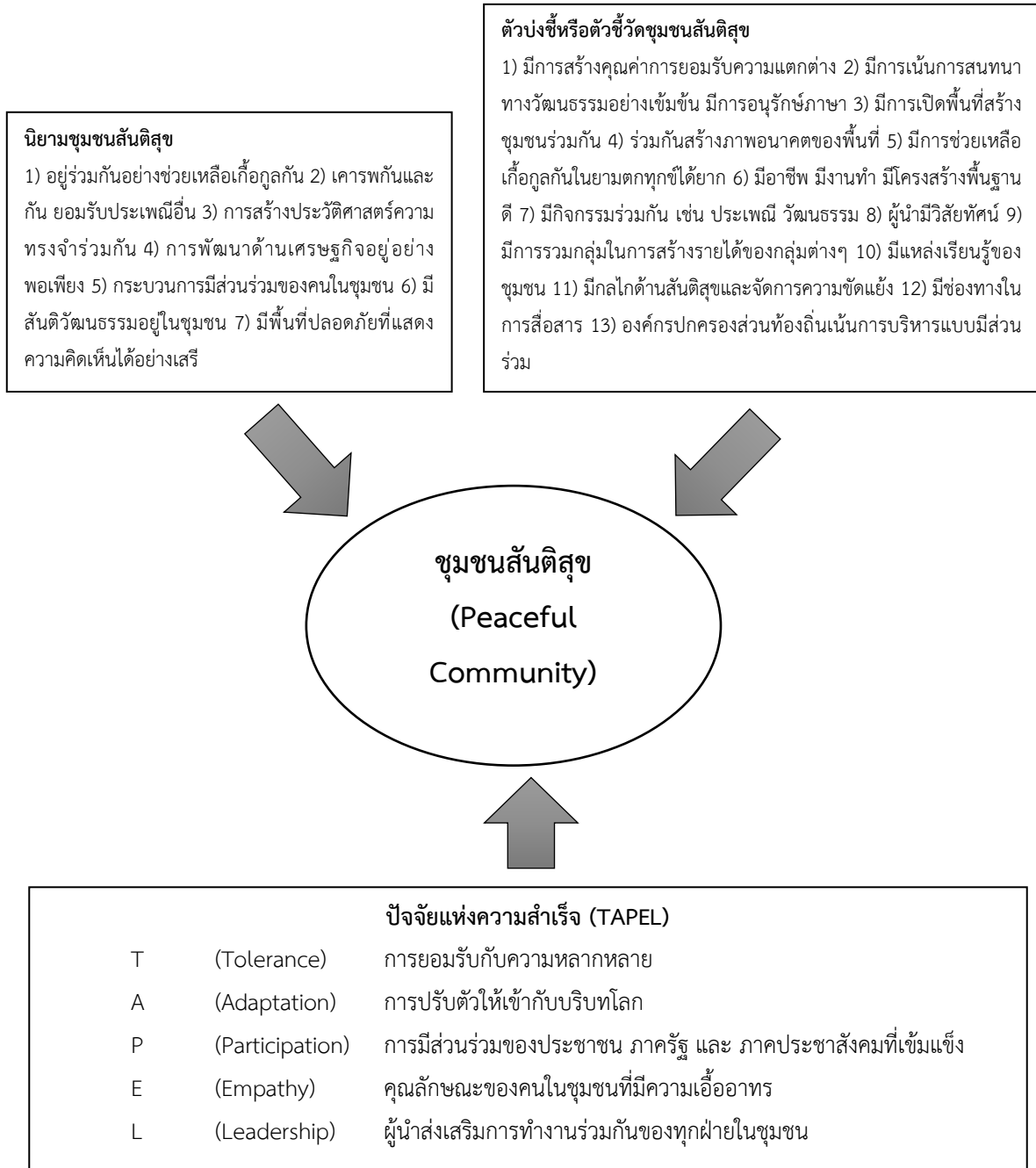
นอกจากนี้ มีวัดชลธาราสিংเห เป็นโบราณสถาน สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นฝีมือของคนไทยภาคใต้ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ อุโบสถ สมัยรัตนโกสินทร์ มีช่อฟ้า ใบระกา หน้าบันเป็นปูนปั้นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยผนังอุโบสถมีภาพจิตรกรรม เล่ากันว่า เป็นฝีมือของ พระไชยวัดเกาะสะท้อน พระธรรมวินัย(จุ้ย) และทิดมีชาวสงขลา ช่วยกันเขียนหลังจากสร้างอุโบสถใหม่ๆ เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ เทพชุมนุม ภาพวิถีชาวบ้านที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยภาคใต้ เช่น ประเพณีบวช งานศพ ตักบาตร การแต่งกายแบบจีน แบบไทยมุสลิมและแบบไทยพุทธ และวัดชลธาราสিংเหมีความสำคัญทางการเมืองการปกครอง เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัดนี้ช่วยให้ดินแดนแถบนี้พ้นจากการยึดครองจากอังกฤษ สมัยรัชกาลที่ 5 อังกฤษยึดครองมลายู ต้องการตกลงปันเขตแดนโดยกำหนดดินแดนเข้าไปถึงบ้านปลักเล็ก อยู่ระหว่างอำเภอเมืองนราธิวาสกับอำเภอตากใบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองนราธิวาสประมาณ 25 กิโลเมตร แต่รัชกาลที่ 5 ทรงให้เหตุผลว่า ดินแดนแถบนี้ไม่ใช่ของมลายู แต่เป็นดินแดนไทย หลักฐานที่ทรงยกขึ้นอ้างคือ อุโบสถวัดชลธาราสিংเห ซึ่งเป็นพระอุโบสถที่ก่อสร้างตามแบบศิลปะไทย ดังนั้นดินแดนนี้จึงสมควรเป็นของไทย อังกฤษจึงยอมทำให้ดินแดนนี้เป็นของไทยมาจนปัจจุบัน ชาวบ้านจึงขนานนามว่า “วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย” ริมศาลาท่าน้ำของวัด เป็นเหมือนสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ผู้คนที่เดินทางมาพักผ่อนริมน้ำตากใบ ซึ่งมีผู้คนหลากหลายศาสนาเดินทางมาท่องเที่ยวภายในวัดแห่งนี้ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ควรศึกษาถึง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าแนวคิดการการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยในชุมชน โดยทั้งสองชุมชนจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยโดยผู้นำเชิงโครงสร้าง ชุมชนที่บ้านแหลม -บ้านหน้าทัพ จังหวัดนครศรีธรรมราชใช้การไกล่เกลี่ย โดยผู้นำชุมชนที่นำวิถีเศรษฐกิจของชุมชน และใช้วิธีการเปิดวงคุยแบบไม่เป็นทางการที่บ้านของผู้นำชุมชน ส่วนในชุมชนเจ๊ะเห จังหวัดนราธิวาสใช้การไกล่เกลี่ยแบบผู้นำเชิงโครงสร้างในการไกล่เกลี่ย มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยของศาสนาอิสลามระดับจังหวัด และอำเภอตามศาสนาอิสลาม

องค์ความรู้ใหม่

จากการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ชุมชนสันติสุขใน ชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดนราธิวาส พบว่า ลักษณะบ่งชี้ของคำว่า “สันติสุข” สามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1: อธิบายองค์ความรู้ใหม่ของรูปแบบชุมชนสันติสุข

จากกรอบการถอดบทเรียนชุมชนสันติวิธี ใช้แนวคิดทั้ง 3 เรื่องในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คือ แนวคิดสันติวัฒนธรรม แนวคิดพหุวัฒนธรรม และแนวคิดในการแก้ไขปัญหาโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยพบตัวบ่งชี้ทั้ง 3 แนวคิดคือ

ตัวบ่งชี้ 1) มีการสร้างคุณค่าการยอมรับความแตกต่าง ทั้งสองศาสนาคือพุทธ และมุสลิม

ตัวบ่งชี้ 2) มีการเน้นการสนทนาทางวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น มีการอนุรักษ์ภาษา เช่น ภาษาเง๊ะเหที่ตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ตัวบ่งชี้ 3) มีการเปิดพื้นที่สร้างชุมชนร่วมกัน เช่นในพื้นที่ชุมชนบ้านแหลม -บ้านหน้าทัพ ที่สร้างชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจากพื้นที่ของประมงพื้นบ้าน กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศโดยดึงเครือข่ายที่ส่งเสริมศักยภาพและประชาชนในพื้นที่มาช่วยกันออกแบบการท่องเที่ยวร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ 4) ร่วมกันสร้างภาพอนาคตของพื้นที่ ในอนาคตที่ดีกว่าร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ 5) มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก เช่น ในยามโรคระบาด Covid 19 เห็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยไม่แบ่งเชื้อชาติและศาสนา

ตัวบ่งชี้ 6) มีอาชีพ มีงานทำ มีโครงสร้างพื้นฐานดี

ตัวบ่งชี้ 7) มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ทั้งสองศาสนา (พุทธ-มุสลิม)

ตัวบ่งชี้ 8) ผู้นำมีวิสัยทัศน์ โดยเฉพาะการตั้งประเด็นปัญหาร่วมกันโดยใช้กระบวนการปรึกษาหารือ

ตัวบ่งชี้ 9) มีการรวมกลุ่มในการสร้างรายได้ของกลุ่มต่างๆ เช่น การมีสปาโคลน ที่ชุมชนบ้านแหลม เพราะโคลนที่อ่าวทองคำ หรืออ่าวท่าศาลาเป็นโคลนที่ดีอันดับต้นของประเทศ และ ปลาเกะเลา ของดี อำเภอตากใบ ที่ส่งขายทั่วประเทศ

ตัวบ่งชี้ 10) มีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ตัวบ่งชี้ 11) มีกลไกด้านสันติสุขและจัดการความขัดแย้ง เช่นกลไกการปรึกษาหารือและกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย

ตัวบ่งชี้ 12) มีช่องทางในการสื่อสารในทุกระดับเมื่อเกิดปัญหา

ตัวบ่งชี้ 13) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เช่นการเปิดการแก้ไขปัญหของนายกอบต.ท่าศาลา (คนพุทธ) ที่ชาวบ้านบอกว่าได้จากเสียงประชากรมุสลิมเลือกเป็นเสียงส่วนใหญ่ และเน้นการแก้ไขที่ฉับไวใจถึง

โดยตัวบ่งชี้ที่ปรากฏชัดในสองชุมชนที่ทำการวิจัยได้สะท้อนถึงการเป็นชุมชนสันติสุขตามนิยาม คือชุมชนมีศักยภาพในการอยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน/เคารพกันและกัน ยอมรับประเพณีอื่นๆ ในชุมชนที่แตกต่าง/การสร้างประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมกัน ผ่านภาษาและวัฒนธรรม/การพัฒนาด้านเศรษฐกิจอยู่อย่างพอเพียง กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีสันติวัฒนธรรมอยู่ในชุมชน และ มีพื้นที่ปลอดภัยที่แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี

โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อขับเคลื่อนชุมชนสันติสุข ดังต่อไปนี้ T (Tolerance) การยอมรับกับความหลากหลาย A (Adaptation) การปรับตัวให้เข้ากับบริบทโลก P (Participation) การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และ ภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง E (Empathy) คุณลักษณะของคนในชุมชนที่มีความเอื้ออาทร L (Leadership) ผู้นำส่งเสริมการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าจังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนเจ๊ะเห จังหวัดนราธิวาส บ่งชี้ถึงการมีสันติวัฒนธรรมในพื้นที่ จากการที่สองชุมชนนี้สามารถยอมรับความแตกต่างกันได้ (Tolerance) โดยเฉพาะชุมชนบ้านแหลม -บ้านหน้าทัพ ได้ใช้กระบวนการปรึกษาหารือในลักษณะของ Participatory Communication ของผู้นำชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยเปิดวงพูดคุยแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำชุมชนช่วยสนับสนุนกระบวนการเปิดวงพูดคุยและเกิดการยอมรับทั้งในมิติการแก้ไขปัญหาของชุมชนและในมิติของการยอมรับในวิถีชีวิตที่แตกต่างด้วยซึ่งสอดคล้องกับคิดที่ว่าเสรีภาพของการรับรู้ข้อมูลทำให้เกิดกระบวนการหนึ่งของสันติวัฒนธรรม (Symonides, and Singh, 1996)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าจังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนเจ๊ะเห จังหวัดนราธิวาส บ่งชี้ถึงการเคารพในพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเราจะเห็นกระบวนการยอมรับในประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมของสองศาสนา คือ พุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกลมกลืนกันระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามผ่านภาษาเจ๊ะเห เป็นภาษาที่เคยใช้ทั้งคนไทยพุทธ และคนมุสลิม และปัจจุบันก็ยังมีการใช้ภาษาเจ๊ะเหอยู่แต่น้อยกว่าอดีตและมีกลุ่มอนุรักษ์ภาษาเจ๊ะเหเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับศาสตราจารย์ทางสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย Warwick ได้ให้ความหมาย multiculturalism ว่าเป็นความเชื่อในการที่จะยอมรับสิทธิของชนกลุ่มน้อย ในเรื่องต่างๆ กล่าวคือ การใช้ภาษาตามบริบทของครอบครัวและชุมชน การปฏิบัติตามหลักการศาสนา การจัดการความสัมพันธ์ในครอบครัวและท้องถิ่นด้วยวิธีของตนเอง และการรักษาธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน (Rex, 1996) และสอดคล้องกับ Eriksen (1997) กล่าวว่าสังคมทุกสังคมเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมไม่ว่าสังคมนั้นจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างหลากหลายหรือไม่ก็ตาม หากแค่เพียงประชาชนที่อยู่ในสังคมอารักขา ทรัพย์สินและคุณค่าที่แตกต่างก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกสังคมนั้นว่าสังคมพหุวัฒนธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าจังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนเจ๊ะเห จังหวัดนราธิวาส บ่งชี้ถึงการให้การเจรจาไกล่เกลี่ยในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลไกกฎหมายไม่สำคัญเท่ากับการอยู่ร่วมกันต่อไปได้สอดคล้องกับ แนวคิดการเจรจาไกล่เกลี่ยมีการบูรณาการที่เชื่อมโยงการทำงานระยะสั้น กลางและยาว สอดคล้องกับงานของ งานของ Abdi, and Mason (2019) ซึ่งได้อธิบายถึงบันทึกข้อตกลงว่าเป็นแนวทางระยะสั้น แต่ต้องพัฒนาต่อไปในระยะกลางและระยะยาว เพื่อพัฒนาเป็นนโยบายต่อไป และยังสอดคล้องกับงานของ Forester (2009) ได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเจรจาที่มีประสิทธิภาพ (คูกรณีพึงพอใจ) (Effective negotiation) กับการส่งเสียงหรือการมีส่วนร่วม (Low Voice/Participation) เป็นการจัดการกับความแตกต่างด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผู้นำแบบอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งการส่งเสียงของประชาชน และข้อตกลงที่เกิดความพึงพอใจ ผ่านการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางและการประชาคมในความขัดแย้งต่าง ๆ ในชุมชน

สรุป

จากการลงพื้นที่ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขของชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพ อำเภอนาทม ในจังหวัดนราธิวาส คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส ได้แก่ชุมชนเจ๊ะเห อำเภอนาทม จังหวัดนราธิวาส พบว่า การค้นพบว่าถอดบทเรียนในชุมชน โดยเฉพาะการเสาะแสวงหาชุมชนสันติสุข ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ละชุมชนพื้นถิ่นมีอัตลักษณ์ในการจัดการความขัดแย้งและทำให้ชุมชนของตนเองมีสันติสุขได้ก็เนื่องมาจากการลงมือทำ การร่วมมือและเห็นประเด็นที่เป็น “วาระ” ร่วมกันอย่างแท้จริง เช่น การประติดปะต่อเหตุการณ์กับเรื่องศาสนา และความไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่ต่อบริบทพื้นที่ทำให้เกิดความหวาดระแวง โดยเฉพาะที่อำเภอนาทมจะมีความหมายโดยตรง หลังจากเหตุการณ์กรณีตากใบปี พ.ศ. 2547 ดังนั้น มุมมองของรัฐและทุกภาคส่วนต้องทำความเข้าใจในทุนสันติวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน และนำทรัพยากรที่มีอยู่ของภาครัฐมาสนับสนุนกับทุนที่มีอยู่เดิมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างสันติสุข เช่น ในกรณีของชุมชนบ้านแหลม-บ้านหน้าทัพที่ อ.นาทม จ.นครศรีธรรมราช ผู้นำและสมาชิกชุมชนร่วมกันทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยไม่ได้สนใจงบประมาณแต่แรก แต่สนใจใคร่สนใจประเด็นอยากช่วยด้านใดบ้าง อยากช่วยอะไรบ้าง และลองทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนโดยแท้จริง ซึ่งเมื่อเห็นผลออกมาก็เป็นความภาคภูมิใจและเป็นพื้นที่ต่อยอดการทำงานร่วมกันได้ในทุกมิติภายใต้พื้นฐานของต้นทุนสันติวิธีในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพื้นที่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดนราธิวาส พบว่า ทั้งสองพื้นที่ได้ผ่านวิกฤตและค้นหาว่าสันติวัฒนธรรมผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐานในการขับเคลื่อนชุมชนสันติสุข เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำในชุมชนแบบมีส่วนร่วม จะพบว่า ผู้นำจะพยายามทำพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาจากปัญหาที่พบอยู่บ่อยครั้งให้แปรเปลี่ยนเป็นพลัง “สันติวัฒนธรรม” หมายถึง คือ “วิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันด้วยความสงบ” และพบประเด็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมในชุมชนสันติสุขด้วยการอยู่ร่วมกันโดยการยอมรับกันในพหุวัฒนธรรมและการใช้กลไกการไกล่เกลี่ยในการลดความขัดแย้ง

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีแผนในการอบรมแกนนำเยาวชนของชุมชนสันติวิธีเป็นพื้นที่วิจัย เช่น ให้แกนนำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาในชุมชน การเยียวยาและฟื้นฟูให้แก่ชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกันหรือชุมชนให้ได้มีความรู้ ความเข้าใจและนำ เอาไปปรับใช้รูปแบบชุมชนสันติวิธีในชุมชนของตนเองได้

1.2 ควรคำนึงถึงสิ่งที่ไม่ใช่แค่เพียงกลุ่มที่แตกต่างทางศาสนา หรือชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ แต่หลักการของการอยู่ร่วมกันควรถูกสอน และปลูกฝังในอาณาบริเวณทางชาติพันธุ์ที่กว้างขึ้น อันรวมไปถึงกลุ่มแรงงานข้ามชาติ หรือผู้อพยพใหม่ด้วย เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อยู่อาศัยในเมืองไทย และต้องการการยอมรับและเคารพภายใต้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน

1.3 ควรออกแบบกติกาของชุมชนสันติสุขอย่างเป็นรูปธรรม กำหนดการใช้ทรัพยากรร่วมกันเป็นกติกาของชุมชน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยการกำหนดกติกาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในชุมชน ในประเด็นการใช้ทรัพยากร การอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางทะเล ป่าไม้ โดยอาจมีการให้ข้อมูลในเรื่องข้อกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประกอบการพูดคุย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยพบว่าแต่ละพื้นที่นั้นมีการจัดการภายใต้ความหลากหลายของตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าหากมุ่งใช้แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเป็นตัวนำแล้ว ควรที่จะสอดแทรกในเรื่องในเรื่องของหลักการดำรงอยู่ร่วมกัน การสนทนาระหว่างวัฒนธรรม หรือชาติพันธุ์แนวใหม่เข้าไปด้วย เพื่อให้เกิดการโอบรับความแตกต่างด้วยความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2.1 ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนโดยแนวทางสันติวิธีจำเป็นต้องวิเคราะห์ พิจารณารับทราบความสลับซับซ้อนของปัญหา สภาพปัญหา จำนวนคู่กรณีที่มีพิพาทกัน ความรุนแรงของปัญหา ระยะเวลาที่เกิดขึ้น โดยเชิญคนที่เกี่ยวข้องและมีอำนาจตัดสินใจเข้ามาในกระบวนการ หากเป็นเรื่องขัดแย้งที่มีความซับซ้อนมีคู่กรณีเกี่ยวข้องจำนวนมาก ควรให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเวทีชุมชนเป็นพิเศษ ไม่ควรทำเพียงการประชาพิจารณ์ แต่ควรสร้างการรับรู้ให้เท่ากันในประเด็นสาธารณะ ให้ประชาชนได้ส่งเสียง ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกันของชุมชนต่อไป เรียกได้ว่าเป็นการจัดการกับความแตกต่างด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผู้นำแบบอำนวยความสะดวก (Dealing with Difference via Mediated Negotiations and Facilitative Leadership) ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งการส่งเสียงของประชาชน และข้อตกลงที่เกิดความพึงพอใจ

2.2. ในการทำการวิจัยครั้งต่อไป อาจจะเจาะเรื่องการไกล่เกลี่ยชุมชนโดยให้ภาครัฐควรส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและบูรณาการร่วมกัน ทั้งตามกรอบของกฎหมายและการไกล่เกลี่ยแบบวัฒนธรรมชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนทำได้ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาองค์ความรู้ การอบรม การให้คำปรึกษา ซึ่งการไกล่เกลี่ยแต่ละด้านจะมีหน่วยงานรัฐแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น การไกล่เกลี่ยในมิติวัฒนธรรมชุมชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่นด้วย ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพ.ศ. 2562 เป็นหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมเป็นหลัก

References

- Abdi, & Mason (2019). *Mediation and Governance in Fragile Contexts: Small Steps to Peace*. Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Coleman, J. S. (1988). *Social Capital in the Creation of Human Capital*. In *Social Capital: A Multifaceted Perspectives*. Dasgupta, P. and Serageldin, I. eds. Washington D.C.: World Bank.
- De Rivera, J. (2004). Assessing cultures of peace. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 10(2), 95–100. https://doi.org/10.1207/s15327949pac1002_1..

- Eriksen, & Hylland, T. (1997). *Multiculturalism, individualism and human rights: Romanticism, Enlightenment and lesson from Mauritas*. In Human Rights, Culture and Context. London: Pluto.
- Forester, J. (2009). *Dealing with Differences: Dramas of Mediating Public Disputes*. Oxford University Press. New York.
- Phra Medhidhammaporn (Prayoon Mererk). (1994). *Buddhist Morality*. Bangkok: MCU Press.
- Putnam, R. D. (1993). The prosperous Community: Social Capital and Public Life. Retrieved May 8, 2012, from <http://www.philia.ca>
- Rex, John, & Singh, Gurharpal. (2003). Pluralism and Multiculturalism in Colonial and Post-Colonial Society – Thematic Introduction. In *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 5(2), 106 -118.
- Sethamalinee, S. (2016). *Peacebuilding in Multiculturalism in Religious and Ethnicity: case study in Muslim community in Northern of Thailand*. Office of Science, Research and Innovation Promotion. Bangkok.
- Symonides, J, & Singh, K. (1996). *From a Culture of Violence to a culture of peace, Peace and Conflict Issues Series*. Paris: UNESCO Publishing.
- World Bank. (2002). *What is Social Capital*. Retrieved May 8, 2021, from <http://www.worldbank.org>